

คนดีศรีธรรมราช

วิเชียร ณ นคร



เห็ง โสภาพงศ์
ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น
ศิลปินแห่งชาติ



คำสดุดี นายเห็ง โสภาพงศ์

ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (เครื่องถม)



เครื่องถมไทย นับ
เป็นวัฒนธรรมทาง
วัตถุที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง เพราะ
"เครื่องถม" เป็นผลผลิตของงาน
ประดิษฐ์ศิลป์อันทรงคุณค่า และเป็น
สัญลักษณ์ของชาติไทย ที่ได้แพร่
หลายไปทั่วโลก "เครื่องถมนคร"
หรือ"ถมนคร"จากฝีมือของช่างชาว
นครศรีธรรมราช เป็นศิลปกรรม
พื้นบ้านชิ้นหนึ่งที่จะถูกมอบให้เป็น
ของที่ระลึกแก่ประมุข และบุคคล
สำคัญของประเทศต่างๆ "ถมนคร"
จึงเป็นเสมือนทูตทางวัฒนธรรมที่
สำคัญของชาติไทยเรา ตลอดระยะ
เวลากว่า ๕๐๐ ปี ที่ช่างชาวนคร

ได้สร้างสรรค์ผลงานอันเต็มไปด้วย
สุนทรียภาพ โดยสืบทอดสายใยแห่ง
ฝีมือต่อเนื่องกันมา หนึ่งในจำนวน
นั้น คือนายเห็ง โสภาพงศ์ ผู้ได้รับ
การยกย่องว่าเป็นช่างถมฝีมือเยี่ยม
ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ท่าน
ได้ใช้ชีวิตอยู่กับเครื่องถมมากกว่า
๖๐ ปี ด้วยความสนใจยิ่งได้สร้าง
ผลงานด้วยความประณีต และ
พัฒนาอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะเผยแพร่
และถ่ายทอดวิชาความรู้แก่
ศิษย์ และผู้สนใจตลอดเวลา
สมควรยกย่องไว้ในฐานะศิลปินแห่ง
ชาติ สาขาทัศนศิลป์ (เครื่องถม)
อย่างแท้จริง

ประวัติ การศึกษา

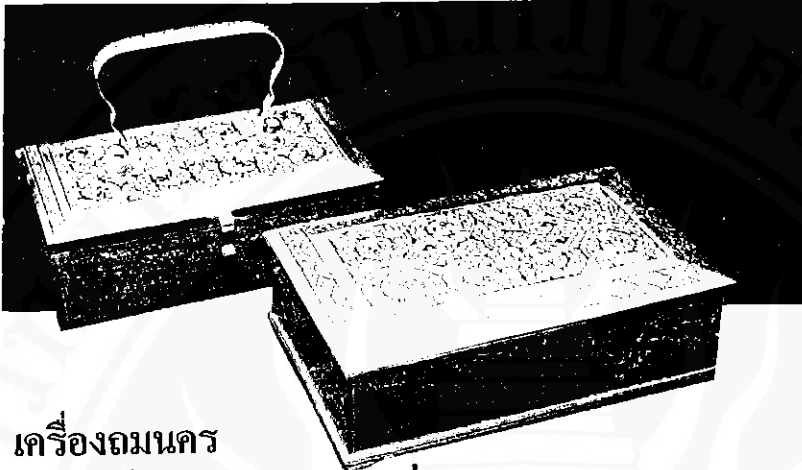
นายแท้ง โสภางค์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ที่บ้านหน้าวัดพระบรมธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบุตรของนายซี และนางนัย โสภางค์

เมื่ออายุ ๘ ปี ได้เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนพระเสื่อเมือง (โรงเรียนวัดพระมหาธาตุในปัจจุบัน) จบชั้นประถมปีที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ แล้วไปต่อที่โรงเรียนช่างถม วัดวังตะวันออก (ซึ่งได้พัฒนามาเป็น วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน) จนจบหลักสูตรช่างถม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ปฏิบัติงานอยู่ที่โรงเรียนนี้ถึงสามปี แล้วจึงออกไปทำงานเป็น "ช่างถม" อย่างเต็มตัว เมื่ออายุ ๒๒ ปี โดยประจำอยู่ที่ร้านสุพจน์ (เป็นโรงงานและร้านที่ผลิตและจำหน่ายเครื่องถมที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดนครศรีธรรมราช) ณ ที่นี้ นายแท้งได้รับการฝึกทำเครื่องถมเป็นพิเศษจาก นายรุ่งสินธุรงค์ ช่างถมฝีมือเยี่ยมในยุคนั้น จนทำให้นายแท้ง โสภางค์ มีฝีมือเข้าขั้นเป็นช่างถมยอดเยี่ยมของเมืองนครศรีธรรมราชตามไปด้วย

นายแท้ง โสภางค์ มีบุตรธิดากับนางต้น ๘ คน (ชาย ๕ ผู้หญิง ๓) ในจำนวนนี้มีผู้ชายสองคน คือ นายโสพล โสภางค์ และนายจรวัย โสภางค์ ที่ได้สืบ



ทอดวิชาการทำเครื่องถมและนำไปประกอบอาชีพสืบแทนบิดา



เครื่องถมนคร

เครื่องถมไทยนับเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะ "เครื่องถม" เป็นผลผลิตของงานประดิษฐ์ศิลปอันทรงคุณค่าของไทย และเป็นสัญลักษณ์ของชาติไทยที่ได้แพร่หลายไปทั่วโลก

เครื่องถมเป็นศิลปหัตถกรรมชั้นเลิศของไทย หนึ่งในสามอย่างงานฝีมือทองของช่างศิลป์ไทยในอดีตอันประกอบด้วย เครื่องเงิน เครื่องทอง และเครื่องถม ศิลปหัตถกรรมนี้ ชาวนครศรีธรรมราชคงได้รับสืบทอดความรู้มาจากช่างโปรตุเกส ซึ่งเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี คือในราว พ.ศ. ๒๐๖๑ (ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒) ช่างฝีมือชาวนครได้พัฒนางานถมของตนเรื่อยมา ทั้งด้านการเขียนลวดลาย การแกะสลักลงในเนื้อเงิน การทำน้ำยาถม จนกระทั่งกลายเป็นศิลปหัตถกรรมชั้นเลิศ เป็นที่รู้จักกันในนาม "ถมนคร"

๖๖

ชาวนครศรีธรรมราชถือว่า เครื่องถมมีโคตรเหง้าหรือกำเนิดเมืองนครศรีธรรมราช "ถมนคร" จึงเป็นโคตรเหง้าของเครื่องถมทั้งหลายที่มีในประเทศไทย หากว่าปัจจุบันวิชาการทำเครื่องถมจะแพร่หลายไปในที่อื่นบ้างก็นับว่าเป็นหลานเหลนของ "ถมนคร" ทั้งสิ้น

การทำเครื่องถม มีกรรมวิธีที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนมาก ช่างฝีมือ ในงานประเภทนี้ได้ชื่อว่า "ช่างถม"

ช่างถม จึงเป็นช่างฝีมือของนครศรีธรรมราชที่มีมานานนับได้กว่าร้อยปี และได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน นับได้เป็นร้อยเป็นพันคนก็ว่าได้ ช่างถมของนครศรีธรรมราชในสมัยโบราณที่ได้ผลิตผลงานชิ้นสำคัญจนทำให้ทั่วโลกรู้จักเมืองนี้ในเชิงช่างก็มีอยู่หลายยุคหลายสมัย เป็นต้นว่า

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑) สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีรับสั่งให้เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชสมัยนั้น จัดทำช่างถมฝีมือชาวเมืองนี้ทำเครื่อง "ถมเงินลายอรหัน" ส่งไปพระราชทานเป็นเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งประเทศฝรั่งเศส และยังได้จัดทำเครื่องถมเป็นรูป "กางเขนถม" เป็นเครื่องราชบรรณาการไปพระราชทานแก่สมเด็จพระสันตปาปา ณ กรุงวาติกัน อีกด้วย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ช่างถมเมืองนครศรีธรรมราช ทำเครื่องถมหลายชิ้นส่งไปพระราชทานแก่ พระเจ้ากรุงอังกฤษ (ควีนวิกตอเรีย) และในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ โปรดเกล้าฯ ให้ช่างถมเมืองนครศรีธรรมราชประดิษฐ์

เครื่องถม ไปพระราชทานแด่ พระเจ้าไปเลียนที่ ๓ แห่ง ประเทศฝรั่งเศสอีก

ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันเมื่อมีการเสด็จประพาสประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป และอเมริกาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนบุคคลสำคัญของประเทศก็มักจะมอบของที่ระลึก แต่ประมุขของประเทศนั้นๆ ด้วยของมีค่าอันเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านพื้นเมืองของเรายูเนสโก ในบรรดาของที่ระลึกที่ทรงคุณค่าเหล่านั้นมักจะมี "เครื่องถมนคร" อยู่ด้วยสิ่งหนึ่งเสมอมา "ถมนคร" จึงเป็นเสมือนทูตทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไทยเราก็คงได้

เครื่องถมนครมีอยู่สองชนิด คือ ถมเงิน (หรือถมคำ) ชนิดหนึ่ง ถมทอง (หรือถมทาทอง) อีกชนิดหนึ่ง ถมเงินนั้นมียอดลายเป็นสีขาว (สีเงินนั่นเอง) มีพื้นเป็นสีดำ ส่วนถมทองมีลวดลายเป็นสีทอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าใช้ทองคำบริสุทธิ์มาผสมกับปรอทเป็นสื่อ ต่อจากนั้นก็ใช้ความร้อนเครื่องถมไล่ปรอททให้ความร้อนไปหมด ทองคำก็ติดเนื้อเงินซึ่งเป็นเครื่องถมทองแน่นไม่หลุดออก ดูสวยงามเป็นสีเหลืองส่วนพื้นที่ถมลงไปก็คงมีสีดำอย่างเดิม "เครื่องถมทอง" โดยวิธีนี้จึงไม่ใช่เป็นวิธีเดียวกับที่ชุบทองทั้งหลาย ตรงข้ามกลับเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ทำได้ยากยิ่ง

กว่า ๕๐๐ ปีแล้ว ที่ช่างฝีมือถมนครได้สร้างสรรค์ผลงานอันเต็มไปด้วยสุนทรียภาพโดยช่างถมนครแล้วรุ่นเล่าที่สืบทอดสายใยแห่งฝีมือต่อเนื่องกันมาและหนึ่งในจำนวนนี้ก็คือนายแห่ง โสกาพงศ์ ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นช่างถมที่มีฝีมือยอดเยี่ยมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านได้ใช้ชีวิตอยู่กับเครื่องถมศิลปหัตถกรรมลือชื่อของเมืองนครศรีธรรมราชมากกว่า ๖๐ ปี ด้วยความสนใจยิ่งเพราะนายแห่งรู้ดีว่าเครื่องถมเป็นมรดกทางหัตถกรรมชั้นสูง ที่บรรพบุรุษชาวนครศรีธรรมราชสั่งสมมาจนได้ชื่อว่า "ถมนคร"

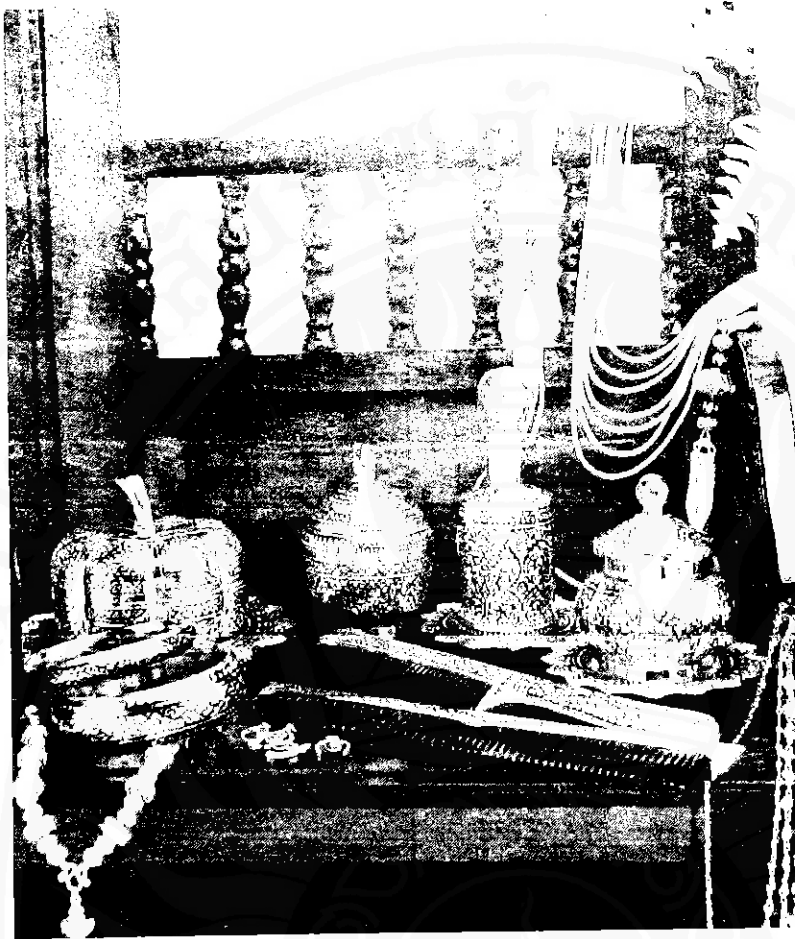
ผลงานชุดน้ำชาถมทอง

เครื่องถมที่นายแห่ง โสกาพงศ์ ประดิษฐ์มีตั้งแต่สิ่งของเล็กๆ เช่น แหวน ล็อกเกต กำไลไปจนถึงสิ่งของชิ้นใหญ่ๆ เช่น ชันพาน ถาด การประดิษฐ์ทำด้วยมือทั้งสิ้น นับตั้งแต่การขึ้นรูป การเขียนลวดลาย การสลัก การถม และการขัด โดยใช้ความชำนาญ และความละเอียดลออ ความอดสาหวิริยะ เป็นสำคัญ เครื่องถมเหล่านี้ได้ถูกจำหน่ายจ่ายแจก และเปลี่ยนมือไปหลายต่อหลายแห่งที่มีสะสมและตกทอดอยู่บ้างในเวลานี้ พอจะหาดูได้ในวิหารเขียน วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช



ผลงานที่นายแห่ง โสกาพงศ์ ภาคภูมิใจ ก็คือชุดน้ำชาถมทอง ซึ่งตนร่วมกับช่างถมนครหลายคนประดิษฐ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ชุดน้ำชาถมทองชุดนี้เป็นชุดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำไปพระราชทานแด่ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ แห่งสหรัฐอเมริกา ในคราวเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา และยุโรปครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓

นอกจากนั้นในช่วง ๕๐ ปีเศษของการเป็นช่างถม นายแห่งได้ทำเครื่องถมเพื่อจำหน่ายบ้างทำตามที่ถูกคำสั่งบ้าง รวมหลายร้อยชิ้น ในจำนวนนี้เคยส่งเข้าประกวดในงานศิลปหัตถกรรมที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ โดยได้รับรางวัลที่ ๓ ด้วย



การสืบทอดผลงาน

นายหัง เป็นผู้มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พร้อมทั้งจะ ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์ และ ผู้สนใจตลอดเวลา งานฝีมือทุกชิ้น ของท่านจะมีการพัฒนาอยู่เสมอ

ทุกครั้งที่ปรารภถึงอนาคต ของเครื่องถม นายหัง โสภางค์ มักจะแสดงความวิตกกังวลอย่าง เห็นได้ชัด นายหังพูดอยู่เสมอว่า เครื่องถมนี้อาจพินาศ หาช่างฝีมือ ในด้านนี้ได้ยากลงทุกขณะเนื่อง จากสภาวะเศรษฐกิจได้บีบรัดจน ทำให้ช่างถมต้องหันไปหาอาชีพอื่น ซึ่งผลิตงานได้คำตอบแทนเร็วกว่า

ยิ่งในปัจจุบันแร่เงินและทองคำที่นำ มาทำเครื่องถมมีราคาแพงขึ้นมาก จึงไม่ค่อยมีผู้ใดกล้าสั่งทำเครื่องถม โดยเฉพาะคือถมทอง ซึ่งต้องลงทุน สูงกว่าถมเงินหลายเท่า ทำให้ ช่างถมหมดอาชีพไปทุกขณะ ประ กอบกับช่างถมที่มีฝีมือก็ล้มหายตาย จากไปมาก แม้ปัจจุบันจะมีโรง เรียนช่างถมหรือวิทยาลัยศิลปหัตถ กรรมขึ้นที่นครศรีธรรมราชก็ตาม แต่วิชาช่างถมก็เป็นแต่เพียงแผนก หนึ่งของสถาบันนี้เท่านั้น ผู้ที่เลือก เรียนวิชานี้ก็มีน้อย อนาคตของ เครื่องถมจึงเป็นเรื่องที่น่าห่วงใย เป็นอย่างยิ่ง

เกียรติยศจากสังคม

นายหัง โสภางค์ ผู้ได้ รับการยกย่องว่าเป็นช่างถมฝีมือ เยี่ยมของจังหวัดนครศรีธรรมราช ท่านได้ใช้ชีวิตอยู่กับเครื่องถมมาก กว่า ๖๐ ปี ด้วยความสนใจจึง ได้สร้างผลงานด้วยความประณีต และพัฒนาอยู่เสมอพร้อมที่จะเผยแพร่จะถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์ และผู้สนใจตลอดเวลา จึงสมควร ยกย่องไว้ในฐานะศิลปินประจำชาติ ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติจึงได้ประกาศยกย่องให้ นายหัง โสภางค์ เป็น "ศิลปิน พื้นบ้านดีเด่นประจำปี ๒๕๒๘" ในสาขาเครื่องถม เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๘

ต่อมาในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๐ คณะกรรมการวัฒนธรรม แห่งชาติก็ได้ประกาศยกย่องให้เป็น "ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๒๘ สาขาทัศนศิลป์" (เครื่องถม) จึงนับเป็นเกียรติคุณ แก่ตนเองและครอบครัวอย่างยิ่ง

ปัจจุบันนายหัง โสภางค์ อายุ ๗๖ ปี มีบ้านพัก ของตนเอง ถนนเลขที่ ๓๘ ค. ซอยศรีธามมา ถนนราช ตำเนิน (ข้างวัดหน้าพระบรม ราชตุ) ตำบลในเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช